JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

BARAZA LA MITIHANI LA TANZANIA

MTIHANI WA UALIMU DARAJA LA A

610 **UALIMU**

Muda: Saa 3 **MAJIBU** **Mwaka: 2012**

Maelekezo

1. Karatasi hii ina sehemu A and B.

2. Jibu maswali yote.

maktaba.tetea.org
TETEA

Find this and other free resources at: http://maktaba.tetea.org

Prepared by: Maria Marco for TETEA

1. Orodhesha mbinu nne zinazoweza kutumika kupata taarifa mbalimbali za mwanafunzi.

Mbinu ya kwanza ni mahojiano. Mwalimu au mshauri anaweza kumhoji mwanafunzi kuhusu tabia, maendeleo ya masomo au changamoto anazopitia.

Mbinu ya pili ni uchunguzi wa moja kwa moja. Mwalimu humwangalia mwanafunzi darasani au shuleni kuona mwenendo wake bila kuuliza moja kwa moja.

Mbinu ya tatu ni dodoso. Hii ni fomu yenye maswali ambayo mwanafunzi hujaza ili kutoa taarifa zake binafsi au za kitaaluma.

Mbinu ya nne ni maoni kutoka kwa walimu wengine na wazazi. Mwalimu anaweza kupata taarifa kuhusu mwanafunzi kutoka kwa wale wanaomfahamu zaidi katika mazingira tofauti.

2. Bainisha mbinu nne ambazo Mwalimu Mkuu anaweza kuzitumia ili shule iwe na mazingira ya kuvutia katika ufundishaji na ujifunzaji.

Mbinu ya kwanza ni kuboresha miundombinu ya shule kama majengo ya madarasa, vyoo na madawati ili kuvutia wanafunzi na walimu.

Mbinu ya pili ni kuhakikisha usafi wa mazingira ya shule kwa kushirikisha wanafunzi katika shughuli za usafi wa mazingira.

Mbinu ya tatu ni kuweka bustani ya shule au mapambo yanayovutia. Hili huchangia mazingira rafiki kwa ujifunzaji.

Mbinu ya nne ni kuhimiza nidhamu na mahusiano mazuri baina ya walimu na wanafunzi, jambo linalosaidia kuleta mazingira ya kujifunza kwa utulivu.

3. Kiwango cha ugumu wa swali la kwanza na la pili katika mtihani wa somo la Muziki kilikuwa kama ifuatavyo:

Swali 1: Kiwango cha Ugumu 86%
Swali 2: Kiwango cha Ugumu 52%

(a) Tafsiri matokeo hayo.
Swali la kwanza lina ugumu wa asilimia 86, maana yake ni rahisi zaidi kwani wanafunzi wengi walilijibu kwa ufanisi. Swali la pili lina ugumu wa asilimia 52, likiwa na ugumu wa wastani kwa kuwa nusu ya wanafunzi walifanikiwa kulijibu.

(b) Orodhesha faida mbili za kuchanganua swali.
Faida ya kwanza ni kusaidia kutathmini ubora wa maswali yanayotumika kwenye mitihani.
Faida ya pili ni kusaidia mwalimu kupanga maswali bora yanayolingana na uwezo wa wanafunzi.

Find this and other free resources at: http://maktaba.tetea.org

Prepared by: Maria Marco for TETEA

4. Bainisha vitendo vinne afanyavyo mtoto mchanga ambavyo havitokani na kujifunza na wala havitawaliwi na utashi wake.

Kunyonyonywa kwa maziwa.
Kukohoa anapopaliwa.
Kulilia njaa au maumivu.
Kupumua pindi anapozaliwa.

5. Chora jedwali lifuatalo kisha andika tofauti mbili kati ya kitabu cha mwalimu na kiongozi cha mwalimu.

Na.	Kitabu cha Mwalimu	Kiongozi cha Mwalimu
1.	Huonesha jinsi ya kufundisha somo moja kwa moja.	Huonesha mwelekeo wa jumla wa kufundisha somo lote.
2.	Kinaelezea mbinu, vifaa, na hatua za somo kila kipindi.	Hutoa mwongozo wa kupanga malengo, maudhui na mbinu za somo.

6. Taja mikakati minne iliyotumika kuimarisha elimu ya watu wazima nchini Tanzania katika miaka ya 1970.

Mikakati ya Kisomo cha Watu Wazima iliandaliwa ili kupunguza ujinga.
Elimu ya kujitegemea ilianzishwa ikihusisha kilimo, stadi na maarifa ya maisha.
Kuanzishwa kwa Kisomo chenye Manufaa kwa kuunganisha maarifa na stadi.
Mikutano ya hadhara na uhamasishaji ulifanyika kwa kushirikisha jamii.

7. Andika sababu mbili za kutumia tathmini tamati katika kutathmini mtaala.

Sababu ya kwanza ni kupima mafanikio ya mwanafunzi baada ya kukamilisha maudhui ya mtaala.
Sababu ya pili ni kusaidia kupanga mabadiliko au maboresho ya mtaala kulingana na mafanikio au mapungufu yaliyojitokeza.

8. Kwa kutumia mfano, eleza dhana ya "mkoba wa kazi" kama inavyotumika katika upimaji na tathmini.

Mkoba wa kazi ni mkusanyo wa kazi mbalimbali za mwanafunzi kama picha, ripoti, michoro, au majibu ya maswali ambayo yanaonesha maendeleo ya ujifunzaji wake kwa kipindi fulani. Mfano: mwanafunzi anaweza kuwa na faili lenye kazi zake zote za Kiswahili ili mwalimu atathmini maendeleo yake kwa muda mrefu.

9. Orodhesha adhabu nne zinazoweza kutolewa na Tume ya Walimu Tanzania kwa mwalimu anayekiuka maadili ya kazi ya ualimu.

Kufukuzwa kazi ya ualimu.

Kusimamishwa kazi kwa muda.
Kutozwa faini au onyo kali.
Kuhamishwa kituo cha kazi kwa adhabu ya kinidhamu.

10. (a) Ni mbinu gani ya unasihi inaweza kutumika ili kumsaidia mwanafunzi mwenye tatizo lakini yeye mwenyewe hahisi kama analo tatizo.

Mbinu ya ushauri wa mwelekeo (directive counseling) inafaa kwa hali hii. Mshauri huelekeza hatua kwa hatua kwa kutumia maelekezo ya wazi ili kumfanya mwanafunzi atambue matatizo yake.

(b) Toa sababu mbili za kuchagua mbinu ya unasihi uliyotaja katika kipengele 10(a).

Sababu ya kwanza ni kwamba inampa mwanafunzi mwelekeo wa hatua anazopaswa kuchukua hata kama hana utambuzi wa tatizo lake.

Sababu ya pili ni kuwa inamwezesha mshauri kumsaidia mwanafunzi kupitia maelekezo maalum hadi atambue hali yake na hatua za kuchukua.
11. Bainisha hatua za ukuaji wa mtoto kulingana na mwanasaikolojia Jean Piaget. Eleza wazi umuhimu wa kielimu kwa kila hatua husika.

Hatua ya kwanza ni hatua ya Hisia na Harakati (Sensorimotor stage), miaka 0–2. Mtoto hujifunza kupitia hisia na harakati kama kunyonya, kushika na kuona. Umuhimu wa kielimu ni kutumia vifaa vya kuguswa na kuona kama midoli ya rangi tofauti au sauti ili kukuza uelewa wa kimazingira.

Hatua ya pili ni Hatua ya Fikra za Awali (Pre-operational stage), miaka 2–7. Mtoto huanza kutumia lugha, picha na michezo ya kuigiza. Umuhimu wa kielimu ni kutumia mbinu za picha, hadithi na michezo ya kuigiza ili kufundisha dhana rahisi.

Hatua ya tatu ni Hatua ya Fikra Halisi (Concrete operational stage), miaka 7–11. Mtoto huanza kufikiri kwa mantiki na kutumia dhana halisi kama hesabu. Umuhimu wa kielimu ni kutumia majaribio, vielelezo na kazi za kikundi ili kuelewa masomo ya nadharia.

Hatua ya nne ni Hatua ya Fikra za Juu (Formal operational stage), kuanzia miaka 11 na kuendelea. Mtoto huanza kufikiri kwa kutumia hoja na dhana changamano. Umuhimu wa kielimu ni kutumia mijadala, utafiti na uchambuzi wa maandiko kwa kuongeza uwezo wa kufikiri kwa kina.

12. Kwa kutumia mifano, fafanua sababu tano zinazoweza kuathiri uwezo wa mtoto katika kujifunza.

Sababu ya kwanza ni lishe duni. Mtoto mwenye utapiamlo anaweza kukosa nguvu na uwezo wa kuzingatia darasani. Mfano, mtoto asiyepewa chakula cha asubuhi huchoka mapema.

Sababu ya pili ni mazingira duni ya shule. Ukosefu wa madawati, vitabu au walimu huathiri uwezo wa mtoto kujifunza vizuri. Mfano, mtoto anayeketi sakafuni hukosa umakini.

Find this and other free resources at: http://maktaba.tetea.org

Prepared by: Maria Marco for TETEA

Sababu ya tatu ni matatizo ya afya. Watoto wenye matatizo ya kusikia au kuona hupata changamoto ya kuelewa masomo. Mfano, mwanafunzi kiziwi huhitaji lugha ya alama.

Sababu ya nne ni matatizo ya kifamilia. Msongo wa mawazo kutokana na migogoro ya wazazi au umasikini huathiri ujifunzaji. Mfano, mtoto anayeshindwa kupata sare au madaftari hukosa kuhudhuria shule.

Sababu ya tano ni stadi hafifu za kujifunza. Watoto wasiofundishwa mbinu sahihi za kujifunza kama kuchambua, kusoma na kuelewa hupata ugumu wa kumudu masomo.

13. Eleza mapungufu manne yanayoweza kujitokeza kutokana na matumizi ya njia ya igizo dhima katika kufundishia na kujifunza.

Mapungufu ya kwanza ni kuwa wanafunzi wote hawawezi kushiriki kikamilifu, hasa wasiojiamini.

Mapungufu ya pili ni kupoteza muda mwingi kwa maandalizi na utekelezaji wa igizo.

Mapungufu ya tatu ni kuwa somo linaweza kupoteza mwelekeo wa maudhui ya msingi na kuwa burudani zaidi.

Mapungufu ya nne ni ugumu wa kutathmini kwa usahihi uelewa wa mwanafunzi kwa kutumia igizo pekee bila mbinu nyingine.

14. Kwa kutumia mifano, onesha jinsi tathmini endelevu inavyotoa mrejesho kwa mwalimu na mwanafunzi. Andika hoja tatu kwa upande wa mwalimu na tatu kwa mwanafunzi.

Kwa mwalimu:
Hoja ya kwanza ni kutambua kiwango cha uelewa wa wanafunzi. Mfano, mwalimu hujua wanafunzi wengi hawajaelewa mada kupitia tathmini ya mdomo.
Hoja ya pili ni kubaini sehemu zinazohitaji marekebisho. Mfano, mwalimu huamua kurudia mada fulani baada ya kuona matokeo hafifu.
Hoja ya tatu ni kuboresha mbinu za ufundishaji. Tathmini humwezesha mwalimu kubadilisha mbinu ili kufikia malengo ya somo.

Kwa mwanafunzi:
Hoja ya kwanza ni kujitambua. Mwanafunzi hujua uwezo wake na sehemu za kuboresha kupitia mrejesho wa mwalimu.
Hoja ya pili ni kuongeza ari ya kujifunza. Mwanafunzi anapopata alama nzuri hujihamasisha zaidi.
Hoja ya tatu ni kusaidia kupanga mikakati ya kujisomea. Mwanafunzi hutumia mrejesho kupanga namna bora ya kusoma na kujifunza zaidi.

Find this and other free resources at: http://maktaba.tetea.org

Prepared by: Maria Marco for TETEA

15. Alama zifuatazo ni za wanafunzi wa Shule ya Msingi Upendo walizopata katika somo la Stadi za Kazi.

Alama zote:
82, 82, 72, 72, 72, 72, 72, 72, 77, 67, 67, 67
57, 57, 57, 57, 57, 62, 62, 62, 62, 62, 62, 62
62, 52, 52, 52, 52, 52, 52, 42, 42, 42, 42, 42
42, 47, 47, 47, 47, 37, 37, 37, 37, 32, 32, 27

Idadi ya alama zote = 48

(a) Kukokotoa Wastani
Wastani = Jumla ya alama zote ÷ Idadi ya alama
Wastani = (82+82+72+72+72+72+72+72+77+67+67+67+57+57+57+57+57+62+62+62+62+62+62+62+62+52+52+52+52+52+52+42+42+42+42+42+42+47+47+47+47+37+37+37+37+32+32+27) ÷ 48
Wastani = 2646 ÷ 48 = 55.12

(b) Marudio ya kila alama
27 – 1 mara
32 – 2 mara
37 – 4 mara
42 – 6 mara
47 – 4 mara
52 – 6 mara
57 – 5 mara
62 – 7 mara
67 – 3 mara
72 – 6 mara
77 – 1 mara
82 – 2 mara

(c) Kukokotoa Variansi
Hatua:
1. Pata tofauti ya kila alama na wastani $(x - \mu)$
2. Fanya mraba wa kila tofauti $(x - \mu)^2$
3. Jumlisha tofauti za mraba zote
4. Gawa jumla hiyo kwa idadi ya alama - 1

Mfano kwa baadhi ya alama:
$(82 - 55.12)^2 = 726.21$
$(72 - 55.12)^2 = 285.61$
$(62 - 55.12)^2 = 47.27$
$(42 - 55.12)^2 = 170.73$

Find this and other free resources at: http://maktaba.tetea.org

Prepared by: Maria Marco for TETEA

$(27 - 55.12)^2 = 790.71$

Jumla ya tofauti za mraba zote = 8870.88
Variansi = 8870.88 ÷ (48 - 1) = 8870.88 ÷ 47 = 188.74

(d) Kukokotoa Achano Sanifu
Achano Sanifu = √Variansi = √188.74 = 13.74

Majibu ya mwisho:
Wastani = 55.12
Marudio ya kila alama – tazama jedwali
Variansi = 188.74
Achano Sanifu = 13.74
16. Wanafunzi wa shule ya msingi ya Mshikamano wamepewa maelekezo na vifaa vya kufanya kazi kwa vitendo. Bainisha mambo muhimu manne ya kuzingatia katika kuwapima uwezo wao katika kazi ya vitendo.

Jambo la kwanza ni ubora wa matokeo ya kazi. Mwalimu anapaswa kuchunguza kama mwanafunzi ameweza kutoa bidhaa au kazi inayokidhi vigezo vya ubora kulingana na maelekezo aliyopewa. Mfano, ikiwa ni kazi ya ususi, mwalimu atachunguza umaridadi, uimara na usafi wa kazi hiyo.

Jambo la pili ni utekelezaji wa hatua sahihi za kazi. Mwanafunzi anapaswa kufuata hatua kwa hatua jinsi kazi inavyopaswa kutekelezwa kuanzia maandalizi hadi kukamilika. Hii husaidia mwalimu kubaini uelewa wa mwanafunzi kuhusu utaratibu wa kazi.

Jambo la tatu ni matumizi sahihi ya vifaa na nyenzo. Mwalimu anapaswa kuchunguza kama mwanafunzi anatumia vifaa vya kazi kwa usahihi na kwa tahadhari. Hii husaidia kuhakikisha mwanafunzi amejifunza stadi za kazi salama na kwa ufanisi.

Jambo la nne ni nidhamu na ushirikiano wakati wa kazi. Hii inajumuisha kuzingatia muda, kushirikiana na wenzake, kuzingatia usafi na kujali mazingira ya kazi. Mambo haya huonesha namna mwanafunzi anavyojenga maadili ya kazi katika muktadha halisi.

17. Eleza kwa ufasaha sababu tano zinazofanya ualimu uwe kazi ya kitaaluma.

Sababu ya kwanza ni kuwa ualimu unahitaji mafunzo maalum. Mtu hawezi kuwa mwalimu bila kupitia mafunzo ya kitaalamu yanayomwandaa kwa kazi ya kufundisha kwa ufanisi.

Sababu ya pili ni kuwa ualimu una misingi ya taaluma maalum. Kazi ya ualimu imejengeka kwenye kanuni, mbinu, nadharia na maadili ya kazi ambayo hutofautisha taaluma hii na kazi za kawaida.

Sababu ya tatu ni kuwapo kwa viwango vya kitaaluma. Walimu hutakiwa kufuata miongozo, mtaala na taratibu za kitaaluma ili kufanikisha malengo ya ujifunzaji.

Find this and other free resources at: http://maktaba.tetea.org

Prepared by: Maria Marco for TETEA

Sababu ya nne ni kuwapo kwa taasisi za kusimamia taaluma ya ualimu. Mfano, Baraza la Walimu au Tume ya Utumishi wa Walimu huhakikisha walimu wanazingatia weledi na uadilifu.

Sababu ya tano ni kuwa ualimu unahitaji utafiti na maendeleo endelevu. Walimu huhamasishwa kujiendeleza kitaaluma kupitia semina, warsha na tafiti ili kuimarisha ufanisi wa kazi yao.

18. Eleza kwa kutumia hoja tano jinsi ambavyo elimu ingeweza kutumika katika kuendeleza sera ya Ujamaa na Kujitegemea kwa Watanzania kama ilivyotamkwa katika Azimio la Arusha 1967.

Hoja ya kwanza ni elimu ya kazi. Mitaala ya elimu ingehusisha kazi za mikono kama kilimo, useremala, ususi au uashi ili kuwajengea wanafunzi stadi za kujitegemea.

Hoja ya pili ni elimu ya uzalendo. Elimu ingelenga kujenga uzalendo, mshikamano na kuwafundisha wanafunzi kujitolea kwa maendeleo ya jamii yao.

Hoja ya tatu ni elimu inayokinzana na tabaka la kitabaka. Elimu ingeondoa dhana ya ubaguzi wa kitabaka kwa kuwaelimisha wananchi kuwa wote ni sawa na wanapaswa kushiriki kazi za uzalishaji.

Hoja ya nne ni elimu ya kujitegemea kiuchumi. Mwanafunzi angefundishwa namna ya kutumia maarifa aliyopata kwa kujiajiri badala ya kutegemea ajira ya serikali au sekta rasmi pekee.

Hoja ya tano ni elimu inayolenga mahitaji ya jamii. Elimu ingeandaliwa kwa kuzingatia changamoto halisi zinazowakabili wananchi vijijini na mijini ili kuzitatua kupitia maarifa waliyojifunza.

Find this and other free resources at: http://maktaba.tetea.org

Prepared by: Maria Marco for TETEA